

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

**НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА
ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ
НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

	Код по СППОО	Наименование
Професионално направление:	212	МУЗИКАЛНИ И СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА
Професия:	212040	БАЛЕТИСТ
Специалност:	2120401	КЛАСИЧЕСКИ ТАНЦ

Утвърдена със Заповед № РД09-653/06.07.2021 г.
изм. със заповед № РД09-287/27.04.2022 г.

София, 2022 г.

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА:

Националната изпитна програма е предназначена за организиране и провеждане на държавния изпит по теория и практика на професията за придобиване на трета степен на професионална квалификация по професия код **212040** „Балетист”, специалност **2120401** „Класически танц” от професионално направление код **212** „Музикални и сценични изкуства“ от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл.6 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО).

Целта на настоящата национална изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, изискващи се за придобиване трета степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Националната изпитна програма е разработена във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО).

Държавният изпит по теория и практика на професията се провежда в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 1 от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

1. За част по теория на професията:

- А. Формат и учебно съдържание
- Б. Критерии за оценяване

2. За част по практика на професията:

- А.Изисквания за съдържанието на индивидуалните практически задания.
- Б. Критерии за оценяване.

III. ФОРМАТ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ:

1. Държавният изпит за придобиване на трета степен на професионална квалификация включва две части:
  - а) **част по теория на професията** върху учебното съдържание от задължителната професионална подготовка;
  - б) **част по практика на професията.**
2. Държавният изпит по **част теория на професията** е писмен и се провежда във формата на тест, съставен от три модула.
3. Времетраенето на изпита по **част теория на професията** е 4 (четири) астрономически часа, разпределени както следва: първи модул – 40 минути, втори модул – 80 минути, трети модул – 120 минути.

4. Тестовият комплект за писмен тест се съставя в училището от база данни с въпроси по темата, изтеглена в Министерството на образованието и науката на основание на чл. 3, ал. 2 от НАРЕДБА № 1 от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация, обн. ДВ, бр. 18 от 28.02.2020 г., изм. и доп. ДВ, бр. 101 от 03.12.2021 г.
5. Държавният изпит по **част практика на професията** се състои в изпълнение на индивидуално задание в съответствие с компетенциите за трета степен на професионална квалификация, на основание на НАРЕДБА № 1 от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.
6. Дейностите и задълженията на комисиите за подготовка, организиране и провеждане на изпитите и на директора са разписани в чл. 4 от НАРЕДБА № 1/19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация, обн. ДВ, бр. 18 от 28.02.2020 г.
7. Съставът на комисиите за подготовка и оценяване на изпита - част по теория на професията и за провеждане и оценяване на изпита - част по практика на професията, се определя в съответствие с чл. 35, ал. 1 - 3 от ЗПОО.
8. Оценяването на писмените работи от изпита на част по теория на професията се извършва от комисията в съответствие с чл. 14 от НАРЕДБА № 1, от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация, Обн. - ДВ, бр. 18 от 28.02.2020 г.
9. Държавният изпит по **част практика на професията** е публичен. Оценяването се извършва от комисията в съответствие с чл. 15 от НАРЕДБА № 1, от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация, Обн. - ДВ, бр. 18 от 28.02.2020 г.
10. Оценка поставена от изпитните комисии за част по теория на професията и за част по практика на професията са окончателни и не подлежат на промяна.
11. В определеното в графика време и място за провеждане на държавния изпит - част по теория и част по практика на професията, учениците се явяват с документ за самоличност.

IV. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ДЪРЖАВНИЯ ИЗПИТ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ:

1. Оценяването на резултатите от държавния изпит за придобиване на трета степен на професионална квалификация се извършва в точки, както следва:
  - част по теория на професията – максимално 100 точки;
  - част по практика на професията – максимално 100 точки.
2. Всеки изпит се счита за успешно положен при успешното полагане на двете му части – част по теория на професията и част по практика на професията. Всяка част от изпита е успешно положена при постигане на 50 на сто от максималния брой точки.
3. Окончателната оценка се формира след успешното полагане на всяка част от изпита и се изчислява по формула: окончателната оценка в брой точки е равна на $0,5 \times$ получения брой точки от част по теория на професията + $0,5 \times$ получения брой точки от част по практика на професията.
4. Окончателната оценка от брой точки се превръща в цифрова оценка с точност до 0,01 по формулата:

Цифрова оценка = окончателната оценка в брой точки x 0,06.

5. Окончателната оценка от държавния изпит за придобиване на квалификация по професията е с количествен и качествен показател, с точност до 0,01 и се определя, както следва:

а) за количествен показател от 2,00 до 2,99 се определя качествен показател слаб;

б) за количествен показател от 3,00 до 3,49 се определя качествен показател среден;

в) за количествен показател от 3,50 до 4,49 се определя качествен показател добър;

г) за количествен показател от 4,50 до 5,49 се определя качествен показател много добър;

д) за количествен показател от 5,50 до 6,00 се определя качествен показател отличен.

V. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ:

Учебното съдържание за писмения изпит по теория на професията обхваща следните модули:

- Теория и методика на танца;
- История на танца

Тестът за писмения изпит по теория на професията се състои от три части:

А. Първи модул - включва 22 въпроса със затворен отговор от учебното съдържание по дисциплините - теория и методика на танца и история на танца.

Всеки верен отговор носи по 2 точка. Максималният брой точки от първия модул на теста е **44 точки**.

Б. Втори модул – включва 18 задачи с отворен отговор.

Задачите включват елементи от учебното съдържание по теория и методика на танца и история на танца.

Всеки въпрос носи при верен отговор по 2 точки. Максималният брой точки от втория модул на теста е **36 точки**.

В. Трети модул – въпрос за писмен отговор

Представява писмено развиване на въпрос от предварително обявени 10 въпроса по учебно съдържание по теория и методика на танца и история на танца. Писмената работа е в обем до четири страници. Максималният брой точки от третия модул на теста е **20 точки**. Оценкаването на работите се извършва въз основа на критериите, определени в Раздел V на програмата „Система за оценяване”, съобразно учебното съдържание към съответния въпрос.

Учебно съдържание по учебния предмет „Теория и методика на танца”, включено в първия и втория модул на теста:

1. Видове движения и разделянето им на групи.
2. Анализ на движенията, характер и стил. Правила за изпълнение и преподаване на движения от следните групи: Батмани; Позиции и движения на ръцете; Пози в класическия танц; Въртения; Скокове; Рондове; Издигане на полупалци и палци; Фуете; Удари на краката; Турове.
3. Понятието „скок” в танца; групи скокове според тяхната амплитуда и според техниката на изпълнението.
4. Свързващи движения и тяхната роля за развитие на танцовалността.
5. Елементи на урока.

Учебно съдържание по учебния предмет „История на танца”, включено в първия и втория модул на теста:

Теоретични знания за зараждането и развитието на танцовото изкуство от древността до 20 век.

Трети модул:

Въпрос за писмен отговор по „Теория и методика на танца“ и „История на танца“:

Въпрос №1. Les battements (батмани):

- Характеристика на групата – 1 т.
- Съдържание на групата– 1 т.
- Форми battement tendu - 2 т.
- Методически правила на всяка форма и етапи на развитие– 6 т.

Въпрос № 2. Жан-Жорж Новер. „Писма за танца”-свидетелство за развитието на танцовото изкуство.

- Биографични данни за Новер – 2 т.
- Първи период от балетмайсторската му дейност, обхващаща 50-те години на 18 век – 2 т.
- Понятието „действен танц”; постановъчна дейност – 3 т.
- „Писма за танца и балета” – кога и къде е издаден теоретичния труд и ролята му за развитието на танцовото изкуство – 3 т.

Въпрос № 3. Позите в класическия танц. Съдържание на позите.

- Характеристика на групата - 1 т.
- Видове пози в класическия танц -3 т.
- Методически анализ на всяка поза: малка и голяма - 5 т.
- Емоционално съдържание на всяка поза - 1 т.

Въпрос № 4. Мариус Петипа и балетите на Чайковски. Симфонизация на танца

- Биографични данни за Мариус Петипа; изпълнителска дейност – 2 т.
- Първи балетни спектакли – „Дъщерята на фараона”, „Дон Кихот”, „Баядерка” – 2 т.
- Симфонизация на танца – определение; произведения; творческото съдружие на Петипа с Чайковски – „Спящата красавица” и „Лебедово езеро”/заедно с Лев Иванов/ – 4 т.
- Ролята на Петипа за развитието на руския балет. Наследството, което оставя на световните балетни сцени – 2 т.

Въпрос № 5. Въртения. *Pirouettes* (пируети) - и *tours* (турове).

- Характеристика на групата– 1 т.
- Принципи на въртенията *en dehors* и *en dedans* - 1 т.
- Съдържание и развитие на *pirouettes* от V, II и IV позиция –4 т.
- Съдържание и развитие на *tours* в различни пози - 4 т.

Въпрос № 6. Творчеството на първия голям руски балетмайстор – Лев Иванов:

- Биографични данни – образование, изпълнителска дейност, първи хореографски решения – 3 т.
- „Лешникотрошачката” – 2 т.
- 2 действие от балета „Лебедово езеро” – кога и по какъв повод е поставено, защо се изпълнява и до днес като самостоятелно произведение; премиера на „Лебедово езеро” – 5 т.

Въпрос № 7. *Fouette* (фуете)

- Основно правило за движението– 1 т.
- Съдържание на групата- 1 т.
- Правила при изпълнение на *fouette en face* и *fouette en tournant*- 5 т.
- *Tour fouette* – методически анализ – 3т.

Въпрос № 8. Български балет. Начални прояви – Александър Димитров, Пешо Радоев и Руска Колева.

- Развитие на културния живот; танцови постановки в оперни дружби и оперетни театри – 1 т.
- Александър Димитров – биографични данни, образование, специализации, постановъчна дейност – 3 т.
- Пешо Радоев-биографични данни, образование, специализации, постановъчна дейност, издаване на вестник „Танц”, първа балетна школа – 3 т.
- Руска Колева-биографични данни, образование, специализации, постановъчна дейност – 3 т.

Въпрос № 9. *Port de bras*- движение на ръцете.

- Съдържание и характеристика на групата – 1т
- Методически анализ на I, II, III, IV, V и VI *port de bras* – 5 т.

- VI port de bras- като preparation за въртения en dedans- 4 т.

Въпрос № 10. Творчеството на Анастас Петров и професионалното развитие на балетната трупа при Софийска опера

- Биографични данни; обучението му в Берлин при Е.Едуардова; срещата му с Макс Терпис – 2 т.
- Начело на балетната трупа при Софийска опера; Първи балетен спектакъл – „Копелия” – 22.02.1928 г - 3 т.
- Израстване на балетната трупа; Създаване на школа, а по-късно и на балетното училище в столицата – 3 т.
- Постановъчна дейност – танци в опери и оперети, постановки в създадената от него школа, както и балетни спектакли; Ролята на Ан. Петров в развитието на българския балет – 2 т.

Забележка: Разпределението на точките се отнася за критерия „Степен на обхващане на проблематиката“ – 10 т.

Критерии за оценяване на част по теория на професията:

№	Критерии за оценяване по теория на професията	Максимален брой точки
1.	Тест – първа част, двадесет и два въпроса със затворен отговор	44
2.	Тест – втора част, задачи с отворен отговор	36
3.	Тест – трета част, писмено развиване на въпрос	20
3.1	- степен на обхващане на проблематиката – 10 т.	
3.2	- познаване и владееене на терминологията – 4 т.	
3.3	- вярност на определенията и примерите –4 т.	
3.4	- логична структура на изложението – 1 т.	
3.5	- граматически правилен език и стил – 1 т.	
	Общо:	100

Забележка: Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява с част от точките за верен и пълен отговор с точност до 1.

VI. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ:

Държавният изпит в част практика на професията се състои в изпълнение на **класически екзерсис**, състоящ се от станка, среда, арегро и палци /за момичета/ и една или повече вариации по избор от класическия балетен репертоар: „Спящата красавица” „Дон Кихот”, „Пахита”, „Жизел”, „Корсар”, „Лебедово езеро”, „Баядерка”,

„Раймонда” и други, както и хореографски миниатюри или фрагменти по усмотрение на педагога.

Забележка: Посочените балетни постановки и избрания репертоар са примерни, балетният педагог може да избере друго произведение от класическото балетно наследство.

Критерии за оценяване на част по практика на професията и специалността:

№	Критерии за оценяване по практика на професията	Максимален брой точки
1.	Цялостно представяне на програмата	40
2.	Художествено изпълнение на танците - стил, техническа прецизност.	40
3.	Сценично присъствие	10
4.	Музикалност	10
	Общо:	100

Забележка: При оценката за цялостно представяне на програмата се взема предвид и подбора на произведенията включени в нея – съобразени с художествения опит и предразположението на ученика към тях, както и съответствието на техническите му умения, със съдържащите се в тях трудности.

VII. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

VII. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Абрашев, Г. Въпроси на хореографската теория. Наука и изкуство, С., 1989.
2. Александрова, А., Първосъздателят Анастас Петров и неговото време, Българска книжарница, София, 2008.
3. Александрова, А., Биография на танца и балета, Хейзъл, София, 1996.
4. Александрова, А., Нина Кираджиева, Българска книжарница, София, 2003.
5. Александрова, А., С крилете на Терпсихора, Наука и изкуство, София, 1972.
6. Александрова, А., Творецът на зримата музика Петър Луканов, Българска книжарница, София, 2007.
7. Александрова, А., Магията на танца, Българска книжарница, София, 2009.
8. Богоева, К., Класически танц, Методическо пособие за преподавателя в детската балетна школа, Народна просвета, София, 1985.

9. Богоева, К., Методика на движенията в класическия танц, Топ- топ прес, София, 2008.
10. Драгулева, Л., Методика на преподаване на класическия танц, Дефекто, София, 2008.
11. Консулова, В., Анастас Петров и българския балет, Наука и изкуство, София, 1976.
12. Луканов, П., История на балета, Дефекто, София, 2009.
13. Попов, Т., Среци с балетни дейци, Музика, 1987.
14. Попов, Т., Балетни силуети, Образование, 1991.
15. Тренкова, Р., Северният принц на балета Асен Манолов, Коралов и Сие, София, 2010
16. Янева, А., „Арабеск“, Сетива, София, 1995.
17. Янева, А., Асен Гаврилов, Рокада, София, 1996.
18. Янева, А., Маргарита Арнаудова не мога да отделя балета от себе си..., Сивас, София, 2011.
19. Янева, А., Първите в зората на българския балетен репертоар, Ем-ко 91, София, 1997.
20. Янева, А., Взаимодействия между класически и модерен танц в България. Процеси в българския балет, София, 2004.
21. Янева, А., Балетен репертоар на Софийската опера 1928 -1998, С., 1998.
22. Дънкан Айседора. Моята изповед, изд. „Хр.Г.Данов”, Пловдив, 1992.
23. Базарова, Н., Мей, В., Азбука класического танца, Искусство, Ленинград 1983.
24. Базарова, Н., Класический танец, Искусство, Ленинград, 1984.
25. Ваганова, Я., А., Основы классического танца, 2000.
26. Костровицкая, В., Писарев, А., Школа классического танца, 1974.
27. Сафронова, Л., Н., Уроки классического танца, 2003.